

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 885

İslam Hukukunda Mahremiyet ve
Sosyal Medya
Sevdegül ÇEKİÇ

Editör
Semahat ÖZGENÇ

ISBN: 978-625-7205-74-0

2. Baskı, Kasım 2021, Ankara, 1.000 Adet

© Bütün Yayın Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.
Bu eser Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık
Ticaret İşletmesi Yönetim Kurulu'nun 02.09.2020 tarih
ve 147 sayılı kararıyla uygun görülmüştür.

Bu eserin ilmi / edebî redaksiyonu İLKSAY Kurulu
marifetiyle yapılmıştır.

Yayıncı Sertifika No: 48058

BASKI: **TDV/İ**
YAYIN MATBAACILIK TİC. İŞLETMESİ
BASİMEVİ | PRINTING HOUSE

Ostım OSB Mahallesi 1256 Caddesi
No: 11 06370 Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0312 354 91 31 (pbx)

Faks: 0312 354 91 32

e-posta: bilgi@tdv.com.tr

İSLAM HUKUKUNDA
MAHREMİYET
VE
SOSYAL MEDYA

Sevdegül ÇEKİÇ

İçindekiler

ÖN SÖZ	IX
TAKDİM	XI
GİRİŞ	1

1. Bölüm

Mahremiyet ve Sosyal Medya Kavramları	7
A. Haram ve Mahremiyet	9
1. Haram	9
2. Mahremiyet	10
B. Hak ve Mahremiyet Hakkı	20
1. Hakkın Çeşitleri	21
a) Allah Hakkı (Hukûkullah)	22
b) Kul Hakkı (Hakku'l-İbâd)	24
2. Mahremiyet Hakkı	27
C. Aile	29
1. İslam Hukukunda Aile	31
2. Modern Hukukta Aile	34
D. Sosyal Medya	37
1. Sosyal Medyanın Tarihsel Gelişimi	39
2. Günümüzde En Çok Kullanılan Sosyal Ağ Siteleri	40
a) Facebook	41
b) Twitter	42
c) Youtube	42
d) Flickr	43
e) Instagram	43
f) Whatsapp	43

g) Snapchat	44
-------------	----

2. Bölüm

İslam Hukukunda Mahremiyet	45
----------------------------	----

A. Beden Mahremiyeti	47
-----------------------------	-----------

1. Fıtrat	47
2. Mükerrerem Olmak	53
3. Sorumluluk Sahibi Olmak	55
a) Organların Şahitliği	57
b) Kadın ve Erkeğin Mahrem Alanları	59

B. Mesken Mahremiyeti	66
------------------------------	-----------

1. Konutun (Evin) Tasarımı	69
2. Aile Mahremiyeti	71
3. Toplumsal Yaşam	75

C. Bilgi Mahremiyeti	78
-----------------------------	-----------

1. Bilgi Mahremiyeti Hakkındaki Âyetler	79
2. Bilgi Mahremiyeti Hakkındaki Hadisler	80

D. Mahremiyetin İbadetlere Yansıması	83
---	-----------

1. İbadetin Amacı ve Önemi	84
2. İhlas ve Rıyanın İbadetlere Etkisi	86

3. Bölüm

Mahremiyet ve Sosyal Medya	89
----------------------------	----

A. Sosyal Medya ve Mahremiyetin Dönüşümü	94
---	-----------

1. Mükellefiyetin Dönüşümü	96
2. Gözetimin Dönüşümdeki Rolü	98

B. Beden, Mesken ve Bilgi Mahremiyetinin İhlali	
--	--

Bağlamında Sosyal Medya	99
1. Beden Mahremiyetinin İhlali	100
a) Görünürlük	100

b) Mahrem Bölgelerin Sınırları	104
c) Tesettür Algıları	106
d) Karşı Cinslerin Sanal Arkadaşlığı	108
2. Mesken Mahremiyetinin İhlali	112
a) İfşanın Gönüllü Olması	113
b) Mahremiyete Müdahale	115
3. Bilgi Mahremiyetinin İhlali	119
a) Bilgi Güvenilirliği	120
b) Mefsedete Götüren Fiiller	127
c) Haksız Kazanç	130
C. Sosyal Medya ve Aile İçi Mahremiyet İhlalleri	135
1. Çocuklara Ait Mahremiyet İhlalleri	137
2. Hasta Mahremiyetinin İhlali	141
3. Vefat Eden Fertlerin Mahremiyetlerinin İhlali	143
D. Sosyal Medyanın Boşanmalara Etkisi	147
1. Sorumluluklar ve Nüşüz	148
2. Eşler Arası Mahremiyet Tutumları	155
E. Sosyal Medya ve İbadet Mahremiyeti	159
1. Riya	159
2. İnancı Olumsuz Etkileyen İçerikler	162
F. Modernitenin Sosyal Medyadaki Mahremiyet İhlallerine Etkisi	163
G. Sosyal Medya ve Mahremiyet Hakkının İhlali	167
SONUÇ	171
KAYNAKÇA	183

ÖN SÖZ

İslam hukukunun klasik eserlerindeki “mahrem” kavramıyla ilişkilendirilebilecek olan mahremiyet; başkaları görünce, duyunca veya dokununca rahatsız olunan alanları kapsar denilebilir. Bu anlamıyla mahremiyet insanların bireysel ve toplumsal hayatında büyük öneme sahip olup, günümüz dünyasının güncel tartışma konularının arasında önemli bir yer edinmiştir.

Sosyal medya platformlarının insanlar arasındaki iletişim ve etkileşime olan etkisi olumlu ve olumsuz yönleriyle uzmanlar tarafından ele alınmaktadır. Sosyal ağ sitelerinin bilgi, belge, görüntü, ses vs. paylaşımında günümüzde ulaştığı hız ve sağladığı kolaylıklar düşünülürse insan yaşamına dair olumlu etkileri yadsınamaz. Bunun yanında bu platformlarda yaşanan gönüllü ifşa ve bu ifşa karşısında değişen mahremiyet algısının, birey ve toplum bazında olumsuz etkileri olduğu dile getirilmektedir. Sosyal medya ortamlarında dışarıdan izinsiz müdahale ile gerçekleştirilebilen mahremiyet ihlalleri de gündemi oldukça meşgul etmekte, fert ve toplum hayatındaki olumsuz etkilerine vurgu yapılmaktadır. Bu olumsuz etkilerin sonucunda mahremiyetin çöktüğü ifade edilmektedir. Söz konusu etkenler ve çözüm yollarına dair çalışmalar günümüzde psikoloji, sosyoloji ve hukuk gibi sosyal bilim dallarının çalışma alanlarında yerini almıştır.

Çalışmamızın ana çerçevesi yukarıda sözünü ettiğimiz sorunsaldan yola çıkarak oluşturulmuş, öncelikle İslam hukukundaki mahremiyet anlayışı özetlenmiş ve mahremiyetin boyutları çizilmeye çalışılmıştır. Günümüzde en çok kullanılan sosyal ağ sitelerinin, mahremiyet anlayışına toplum ve bireysel ahlak düzeyinde olumsuz etkileri; bu etkilerin

toplum üzerindeki yansımaları ele alınmıştır. Bununla birlikte bu türden yansımaların sonucunda yaşanabilecek olaylar ve bu olaylar karşısında ihtiyaç duyulan hukuki düzenlemeler müzakere edilmiştir. Özel hayatın gizliliği ve kişilik haklarına dair konularda modern hukuktan da istifade edilmiştir.

Mahremiyetin herkesçe kabul görmüş bir tanımının olmadığı genel bir yargıdır. Sosyal medya ortamlarında mahremiyet ihlali sayılabilecek bilgi, görsel ya da ses paylaşımı yapanlar veya bu paylaşımlara şahit olanlar hakkında yine herkesçe kabul görmüş objektif değerlendirmeler yapmak zor görünmektedir. Bu manada, İslam hukukuna göre beden, mesken ve bilgi mahremiyetine dair gözetilmesi gereken hususlara uymak gerektiği ve mahremiyet ihlallerinin varsa hukuki yaptırımlarının neler olduğu şayet yoksa geliştirilme imkânı ele alınmalıdır. Çünkü işaret edilmesi gereken husus, fert ve toplum üzerinde olumsuz etkiler bırakıp, doğrudan ya da dolaylı olarak zarara yol açabilecek mahremiyet ihlallerinin sadece ahlaki bir problem olmaktan çıkıp hukuki zemine taşınması gerektiğidir. Sosyal medya platformlarında, paylaşım yapma kriterlerinin nasıl olması gerektiğinin tartışılması ihtiyacı bir yana, İslam'ın hükümlerinin ister gerçek isterse sanal âlem için değişmediği hususunun ana hareket noktamız olduğunu belirtmemiz yerinde olacaktır.

Konunun tespit edilmesinde, çalışma esnasındaki aşamalarda ve çalışmanın sonuçlandırılmasında görüş ve önerileriyle yol gösteren danışmanım Sayın Prof. Dr. Tevhit Ayengin hocama, çalışmanın her aşamasında bana destek olan değerli eşim, çocuklarım ve aile büyüklerime, ayrıca çalışmadaki fıkhi kaynaklar hususunda rehber olan Diyanet İşleri Uzmanı Fatih Yıldız hocama şükranlarımı sunuyorum. Gayret bizden tevfik Allah'tandır.

Sevdegül ÇEKİÇ

Ankara 2020

TAKDİM

İletişim ve bilişim alanında hızlı gelişim ve değişimlere şahit olduğumuz 21. yüzyılda sosyal medya platformları, sunduğu bilgi, belge, görüntü, ses ve benzeri paylaşım imkânlarıyla günümüz insanının hayatında önemli bir yer tutmaktadır. İnsanın bilgi edinme hakkı, iletişim hakkı, sosyal etkileşim alanındaki hak ve özgürlükleri, İslam hukukunda “kolaylaştırma” ile “eşyada asl olan ibahadır.” ilkeleri ekseninde değerlendirilmektedir. Bununla birlikte söz konusu hak ve özgürlüklerin meşruiyeti ve sınırlılıkları ise İslam’ın mahremiyet esasları çerçevesinde ele alınması gereken güncel dinî meseleler arasında yer almaktadır. Gerçek hayatta olduğu gibi insanların sosyal medya platformları aracılığıyla vakit geçirdikleri sanal âlemde de kişilerin temel hak ve hürriyetleri masun olmalıdır. Bu masuniyet gerek modern hukuk gerekse İslam hukuku alanında çalışmalar yapan bilim adamlarının araştırmalarında ortaya koyacakları bilimsel veriler ışığında güvence altına alınacaktır.

Elinizdeki “İslam Hukukunda Mahremiyet ve Sosyal Medya” adlı bu eserin, mahremiyetin İslam hukukundaki sınırlarını geniş bir şekilde ele almasının yanı sıra sosyal medya platformlarında gerçekleşebilen mahremiyet ihlallerinin en aza indirilmesinde bireysel ve toplumsal düzeydeki sorumluluklar ile hukuki yaptırımlara yer vermesi bakımından alanında büyük bir açığı kapatmaya aday gösterilecek nitelikte olduğunu ifade edebilirim. Akademik bir çalışmadan yola çıkarak yazılmış olmasına